

Nr 12.

Ankom till Riksdagens kansli den 25 febr. 1910 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning af väckt motion om ändring af bestämmelserna angående förfarandet vid exekutiv auktion å fastighet på landet m. m.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 17, har herr *E. F. Hellberg* anført följande:

»Uti gällande utsökningslag § 91 finnes föreskrifvet med afseende på lös *egendoms* exekutiva försäljning, att 'då så mycket af det utmätta blifvit såldt, att gälden, hvarför utmätning skett, så ock kostnad, som skall ur egendomen utgå, kan af det sålda fullt godtgöras, upphöre försäljningen.'

Men råkar en bonde komma i sådana skulder, att hans *hemman* blir taget i mät, så finnes ännu i dag i vår lag icke någon bestämmelse därom, att någon mindre eller större del däraf skall kunna utbjudas till försäljning, hvarigenom ju skulden skulle kunna blifva betald. Vår nu gällande lag ålägger däremot exekutor att icke allenast frantaga den gäldbundne hans fäderneärfda andel i fosterjorden utan äfven beröfva honom hus och hem. Mången har härigenom kommit i den sorgliga belägenhet, att han jemte hustru och barn blifvit beroende af fattigvården.

Härtill kommer, att nästan hvarje hemman, som så försäljes, finnes vara så stort, vanligen hundratals hektar jord, att ingen af byns, knappast bygdens söner äro i tillfälle att vid utropet kunna förvärfva sig hemmanet. Vanligen går det så till, att detsamma förvärfvas endast af de mera förmögna, och oftast af bolag, hvilka icke sällan hafva några år kvar å sina intecknade skogskontrakt.

Dessa sakförhållanden äro ingalunda obekanta för innebyggarna i *Bih. till Riksd. Prot. 1910. 7 Saml. 11 Häft. (Nr 12.)*

Västerbottens lappmark. För öfrigt lämna länskungörelserna (Landskontoret Ser. A.) talrika bevis på fall, i hvilka upprepade gånger detta förfaringssätt att göra bofasta bönder hemlösa kommit till användning.

Ett exempel bland många torde i detta sammanhang förtjäna omnämnas från lappmarkssocknarne. Ett bolag hade köpt afverkningsrätten å ett hemman på 50 år, å hvilka vid ifrågavarande tidpunkt — för 4 år sedan — återstod 21 år. Bolaget ville nu, af viss anledning, komma i besittning äfven af hemmanet. Efter att förgäfves hafva frestat hemmansägaren i 4 års tid, lyckades bolaget slutligen få en mindre skuld på honom — knappt ett halft hundratal kronor. Han lagsöktes nu. Men man utmätte nu *ej lösöret*, ehuru sådant fanns till skuldens gäldande — ty sedan kom från annat håll en annan lagsökning på omkring 60 kronor, och då togs lösöret — utan *hemmanet* togs i mät och annonserades i allmänna tidningarne till försäljning. Det inropades sedermera af bolaget för mindre än två tusen kronor. Hemmanet ansågs värdt, lågt värderadt, 15,000 kronor och hade 10,000 timmerdugliga träd! Och hemmansägaren? Sedan de stora omkostnaderna afdragits och några skulder gäldats, fick han — 315 kronor och frihet att gå hvart han ville?

Inför alla dylika olyckor, med hvilka bolagsväldet fortfarande söker att på alla möjliga vägar drabba de återstående hemmansägarna, söker man så godt man kan däruppe utfundera medel, hvartill man tror, att befolkningen skulle kunna få hjälp af statsmakterna. Ett förslag är sålunda, »att vid exekutiv försäljning af fast egendom skall förrättningsmannen vara skyldig utbjuda så små delar af hemmanet, som han i samråd med ordförandena i hushållningssällskapets filialafdelning och kommunalnämndens ordförande finner lämpligt». Ett annat förslag är, 'att sådan lagbestämmelse må komma till stånd, att trävarubolag icke berättigas att å exekutiv auktion inropa hemman med stöd därpå, att bolaget har intecknade skogskontrakt, om i hemmanet finnes penningeinteckning, som har senare inteckningsrum af sådan betydelse, att den förras beståndsrätt ej häfves.'

På grund af hvad jag sålunda anført, och då befolkningens bekymmer måste komma fram, så vågar jag yrka,

att Riksdagen ville besluta 1:o) en lagändring, hvarigenom åtminstone i nordliga delarne af riket och särskildt i lappmarkerna må vid exekutiv auktion å fastighet på landet kunna i erforderliga fall utbjudas allenast viss del af fastigheten; 2:o) sådan ändring i lagen den 4 maj 1906 rörande

»förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom» att bolag eller förening ej må berättigas att i onödan inropa fastigheter allenast på den grund, att i fastigheten finnes intecknad skogskontrakt.»

I den ifrågavarande motionen hafva, såsom det uppgifves närmast i syfte att stärka den jordbrukande befolkningens ställning i nordliga Sverige, framställts två skilda önskningsmål, nämligen *dels* möjlighet att vid exekutiv auktion å fastighet på landet, åtminstone i nämnda del af riket, kunna få endast viss del af fastigheten utbjuden, *dels* ock inskränkning i visst afseende i bolags eller förenings rätt att vid dylik auktion förvärfva fastighet. *Utskottets
yttrande.*

I den första punkten af motionärens förslag ifrågasättes en vidtgående rubbning af principerna för det hittills tillämpade exekutiva förfarandet.

Enligt gällande utsökningslag skall fast egendom, där ej fråga är om fordran, som intecknats i dylik egendom, gå i mät först efter lösören. Beträffande lös egendom i allmänhet är därjemte stadgad, att då så mycket af det utmäta godset blifvit såldt, att gälden, hvarför utmätning skett, så ock kostnad, som skall ur egendomen utgå, kan fullt godtgöras af det sålda, försäljningen skall upphöra. Detta stadgande medgifver emellertid ingalunda någon försäljning af blott en del af någon särskild lös sak eller annan lös egendom; utan af grunderna för 78 § utsökningslagen framgår tvärtom, att lagstiftaren i gäldenärens eget intresse ställt sig bestämdt afvisande mot att vid utmätning och försäljning söndra jämväl *särskilda* föremål, som endast i förening kunna behålla sitt värde. Denna lagens ståndpunkt medför med ännu större skäl, att vid exekutiv försäljning af en fastighet, som utgör en juridisk enhet, ej någon delning eller styckning får ega rum, hvilken, såsom lätt torde inses, kunde hafva till följd, att gäldenären lede en betydande ekonomisk förlust. Är fastigheten intecknad, skulle dessutom inteckningshafvarens rätt tydligen göra ett dylikt förfarande omöjligt att tillämpa. Och hvad särskildt det nordliga Sverige angår ställer sig hindrande mot motionärens förslag jämväl den särskilda lagstiftning, som med afseende på denna del af landet stadgat inskränkningar i rätten att erhålla ägo-styckning eller jordafsöndring.

Hvad angår därefter motionärens under 2:o framställda yrkande, vill utskottet framhålla, hvad motionären synes hafva förbisett, att enligt gällande lagstiftning — 6 § i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906 — bolag eller

förening äger medelst inrop å exekutiv auktion förvärfva fastighet utan afseende å dess beskaffenhet och utan afseende äfven därå, huruvida bolaget eller föreningen på grund af aftal eller eljest förut har någon rätt i fastigheten. I fråga åter om rätten att öfverhufvudtaget eller längre eller kortare tid behålla den sålunda förvärfvade egendomen gälla med afseende å dylika förvärf särskilda inskränkande bestämmelser, hvilka dock till förmån för bolaget eller föreningen i viss mån modifierats för det fall, att inropet af fastigheten skett för skyddande af någon bolagets eller föreningens fordran eller rättighet, hvarför fastigheten på grund af in-teckning eller jemlikt 11 kap. 2 § jordabalken häftar. Enligt utsökningslagen tillgår nämligen som bekant vid den exekutiya auktionen så, att fastigheten först utropas med förbehåll, att nyttjanderätt eller afverk-ningsrätt skall bestå, hvarefter, om någon, som äger bättre rätt, ej kan ur den bjudna köpeskillingen erhålla full godtgörelse och ej heller medgifver att vid det skedda utropet må förblifva, samt den förbehållna rättighetens inne-hafvare ej fyller bristen, utrop äger rum utan förbehåll om rättighetens bestånd, hvilken senare försäljning blir bindande, om köpeskillingen stiger högre. Gällande lagstiftning gifver sålunda innehafvaren af skogsafverk-ningsrätt icke någon rättighet att på grund däraf framtvinga egendomens exekutiva försäljning, ej heller såsom motionären synes förmena någon särskild befogenhet att vid dylik försäljning inropa fastigheten. Motionärens yrkande i denna del synes alltså hvila på en missuppfattning af lagens föreskrifter.

På grund af hvad utskottet sålunda anfört, får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 22 februari 1910.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Reservation:

Herr *Lindhagen* har anfört följande:

»Motionären har förmäلت sig hufvudsakligen vilja föra fram befolkningens bekymmer öfver de olyckor, med hvilka bolagsväldet söker i lappmarkerna på olika vägar drabba de återstående hemmansägarna och särskildt genom det sätt, hvarpå mångenstädes bolag kunna begagna sig af den rätt att inköpa fastighet å exekutiv auktion, som medgifvits bolag enligt norrlandslagen den 4 maj 1906 rörande förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom. För ändamålet ifrågasätter motionären alternativt dels en förändring åtminstone för de nordligare delarna af riket och särskildt för lappmarkerna i det exekutiva förfarandet i allmänhet vid försäljning af fast egendom och dels en förändring i berörda lag i syfte att bolag eller förening ej må berättigas att i onödan inköpa å exekutiv auktion fastighet, hvori bolaget eller föreningen har in-tecknad skogsafverkningskontrakt.

Det är uppenbart och äfven i öfverensstämmelse med vanlig arbetsordning inom utskottet, åtminstone så länge jag suttit i detsamma, att denna motion bort inom utskottet föredragas och afgöras i samband med en annan till utskottet remitterad, men af utskottet ännu ej behandlad motion om att Kungl. Maj:t måtte verkställa en opartisk undersökning rörande förberörda förbudslags verkningar, särskildt beträffande bland annat fastighetsinrop af bolagen själfva å exekutiva auktioner, äfvensom, därest utredningen därtill gifver anledning, framlägga förslag till förbättring i berörda lag. En af mig härom gjord framställning afslogs emellertid af utskottet utan att lyckas vinna understöd från något håll. Då detta icke kan vara riktigt handladt af utskottet samt förevarande båda motioners behandling därigenom förryckes, bör enligt min mening ärendet af kamrarna återförvisas till utskottet.

Skulle detta ej ske, nödgas man ingå på själfva saken och på förhand afgöra en del af det ämne, som i sin helhet behandlas i den andra inom utskottet ännu ej föredragna motionen. Utskottet har därvid icke i någon mån visat sig behjärta de realiteter, som ligga bakom nu föreva-

rande motion, utan förlorat sig bara i juridik och därvid sökt uttolka motionen i möjligaste mån in absurdum. För min del anser jag, att man i detta fall har anledning att bedöma motionen efter dess verkliga lifsinnehåll och likaledes begränsa den till detta. Motionens nu angifna innebörd, jämförd ytterligare med hvad om saken i dess helhet anförts i de vid denna och föregående riksdag väckta motionerna i ämnet, förtjänar säkerligen en undersökning.

Det hemställes alltså:

1:o) att kamrarne måtte af ofvan angifvet skäl återförvisa ärendet till utskottet, och

2:o) — ifall detta yrkande ej bifalles — att Riksdagen ville med anledning af förevarande motion hemställa, att Kungl. Maj:t måtte verkställa en undersökning rörande verkningarna af lagen den 4 maj 1906 om förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom, såvidt rör inrop af bolag eller förening å exekutiv auktion utaf fastighet, ^{hvari} inroparen har intecknadt afverkningskontrakt, äfvensom, därest utredningen därtill gifver anledning, för Riksdagen framlägga förslag till förbättring i berörda lag.»